

Kimya I

Editörler: Prof. Dr. Hüseyin BAĞ · Prof. Dr. Gamze DOLU

10. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Hüseyin BAĞ - Prof. Dr. Gamze DOLU

KİMYA I

ISBN 978-605-241-418-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2006, Ankara

10. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu ders kitabı, Eğitim Fakülteleri Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü öğrencileri için, YÖK'ün 2018–2019 öğretim yılında uygulamaya koyduğu yeniden yapılandırma programı müfredatına uygun olarak Kimya I dersine yönelik olarak hazırlanmıştır.

Kitapta kimyanın temel kavramları on bölüm altında işlenmiştir. Bu bölümler; Maddenin Özellikleri ve Ölçümü, Kimyasal Denklemler ve Hesaplamalar, Atomun Yapısı ve Atomlarda Elektronlar, Periyodik Cetvel, Kimyasal Bağlar, Molekül Geometrisi ve Melezleşme, Gazlar, Maddenin Yoğun Halleri: Sıvılar ve Katılar, Çözeltiler, Asitler ve Bazlar'dır. Ayrıca Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin hazır bulunuşluk durumlarına ve öğretmenlik mesleğinde gereksinim duyacakları bilgi düzeyine uygun olarak anlatılmıştır. Konular, örnek soru çözümleri ile zenginleştirilmiş ve bölümlerin sonlarına değerlendirme soruları ve cevapları eklenmiştir. Konuların yalnızca bilgi düzeyinde değil, kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde öğretilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda hazırlanan kitabın, öğrencilere faydalı olacağı düşünülmektedir.

Prof. Dr. Hüseyin BAĞ

ORCID No: 0000-0002-7838-840X

Prof. Dr. Gamze DOLU

ORCID No: 0000-0002-2924-4098

Editörler

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. BÖLÜM: Maddenin Özellikleri ve Ölçümü

Dr. Öğr. Üyesi Hilmi Erten, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-7928-6448

2. BÖLÜM: Kimyasal Denklemler ve Hesaplamalar

Prof. Dr. Abuzer Akgün, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-3966-4483

3. BÖLÜM: Atomun Yapısı ve Atomlarda Elektronlar

Prof. Dr. Giray Topal, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-7056-3912

4. BÖLÜM: Periyodik Cetvel

Prof. Dr. Giray Topal, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-7056-3912

5. BÖLÜM: Kimyasal Bağlar

Prof. Dr. Gamze Dolu, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-2924-4098

6. BÖLÜM: Molekül Geometrisi ve Melezleşme

Prof. Dr. Gamze Dolu, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-2924-4098

7. BÖLÜM: Gazlar

Prof. Dr. Gamze Dolu, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-2924-4098
Doç. Dr. Handan Ürek, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim
Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-3593-8547

8. BÖLÜM: Maddenin Yoğun Halleri: Sıvılar ve Katılar

Prof. Dr. Hale Bayram, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0003-2899-0934

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM MADDENİN ÖZELLİKLERİ VE ÖLÇÜMÜ

(ss: 1-40)

Kimya ve Amacı.....	1
Bilimsel Yöntem.....	2
Kimya Laboratuvarı	3
Maddenin Ölçülmesi: SI (Metrik) Birimleri.....	5
Türetilmiş Birimler.....	9
Bilimsel Ölçümlerde Belirsizlik.....	9
Anlamalı Rakamlar	11
Madde	14
Maddelerin Ortak Özellikleri.....	15
Maddelerin Fiziksel Özellikleri	16
Maddelerin Kimyasal Özellikleri	22
Maddenin Halleri.....	22
Maddedeki Değişmeler.....	24
Maddenin Sınıflandırılması.....	24
Kimyasal Yasalar	36
Değerlendirme Soruları.....	39

2. BÖLÜM KİMYASAL DENKLEMLER VE HESAPLAMALAR

(ss: 41-70)

Giriş.....	41
Kimyasal Tepkime Türleri	43
Birleşme Tepkimeleri	43
Ayrışma Tepkimeleri.....	44
Yer Değiştirme Tepkimeleri.....	44
Yanma Tepkimeleri	45
Çökeltme Tepkimeleri.....	45

Nötralleşme Tepkimeleri.....	47
Yükseltgenme-İndirgenme Tepkimeleri.....	48
Bağlı Atom Kütlesi.....	48
Ortalama Atom Kütlesi.....	49
Mol Kavramı	50
Bileşiklerin Yüzde Bileşimi.....	54
Kimyasal Formüllerin Bulunması	54
Kimyasal Hesaplamalar	58
Değerlendirme Soruları.....	66

3. BÖLÜM

ATOMUN YAPISI VE ATOMLARDA ELEKTRONLAR

(ss: 71-114)

Atomun Yapısı.....	71
Atomaltı Parçacıklar ve Atom Çekirdeği.....	76
Atom ve Kütle Numaraları	82
Atomlarda Elektronlar	87
Değerlendirme Soruları.....	110

4. BÖLÜM

PERİYODİK CETVEL

(ss: 115-136)

Tarihçe	115
Modern Periyodik Tablo	116
Grup ve Periyot Bulma	119
Periyodik Özellikler	123
Atom Çapı ve İyonik Çap	123
İyonlaşma Enerjisi.....	124
Elektron İlgisi	128
Elektonegatiflik	129
Metalik ve Ametalik Özellik	131
Oksitlerin Bazlık – Asitlik Özelliği.....	131
Değerlendirme Soruları.....	132

5. BÖLÜM KİMYASAL BAĞLAR

(ss: 137-164)

Giriş.....	137
Elektronegatiflik	138
İyonik Bağ.....	140
Kovalent Bağ	143
Tekli ve Çoklu Kovalent Bağlar	146
Metalik Bağ.....	149
Van der Waals Bağları	153
Değerlendirme Soruları.....	160

6. BÖLÜM MOLEKÜL GEOMETRİSİ VE MELEZLEŞME

(ss: 165-200)

Giriş.....	165
Değerlik Kabuğu Elektron Çifti İtmesi (VSEPR) Kuramı.....	166
VSEPR Gösterimi	166
Elektron Çifti Sayıları Dikkate Alınarak Molekül Geometrisinin Belirlenmesi	167
İki Elektron Çifti İçeren Yapılar.....	167
Üç Elektron Çifti İçeren Yapılar.....	168
Dört Elektron Çifti İçeren Yapılar	170
Beş Elektron Çifti İçeren Yapılar	172
Altı Elektron Çifti İçeren Yapılar	174
VSEPR Kuramının Uygulanması ile Molekül Geometrisinin Belirlenmesi	177
Çoklu Bağlar İçeren Yapılarda Molekül Geometrisi	178
Dipol Moment ve Molekül Geometrisi	179
Değerlik Bağı Kuramı	181
Atom Orbitallerinin Hibritleşmesi.....	182
Melez Orbitallerinin Geometrilere	188
Çoklu Kovalent Bağlarda Melezleşme	188
Değerlendirme Soruları.....	191

7. BÖLÜM**GAZLAR**

(ss: 201-234)

Giriş.....	195
Gazların Kinetik Teorisi	196
Gaz Basıncı.....	198
Gaz Basıncının Ölçülmesi	199
Gaz Yasaları	204
İdeal Gaz Denklemi.....	212
İdeal Gazların Özkütleleri	214
Dalton Kısmi Basınçlar Yasası	214
Gazların Yayılma Hızı (Difüzyon) ve Yayınımları (Efüzyon).....	216
Kimyasal Tepkimelerde Gazlar (Gazların Stokiyometrisi)	219
Gerçek Gazlar.....	220
Buhar Basıncı	222
Değerlendirme Soruları.....	224

8. BÖLÜM**MADDENİN YOĞUN HÂLLERİ:****SIVILAR VE KATILAR**

(ss: 235-264)

Sıvılar	230
Yüzey Gerilimi	231
Viskozite	233
Katılar.....	234
Katıların Yapılarının Tayini.....	235
Kristal Türleri.....	241
Faz Değişimleri	244
Buhar Basıncı	248
Isınma ve Soğuma Eğrileri	253
Faz Diyagramları	254
Değerlendirme Soruları.....	256

9. BÖLÜM ÇÖZELTİLER

(ss: 265-298)

Çözeltilerin Özellikleri	260
Çözünme Olgusu.....	263
Sulu Çözeltilerde Çözünme	264
Çözünme Isısı	265
Çözünürlük	266
Katıların Çözünürlükleri	267
Hidratlaşma.....	268
Gazların Çözünürlükleri	269
Kristallendirme ile Ayırma.....	271
Çözeltilerin Derişimi	271
Çözeltilerin Seyreltilmesi	276
Koligatif Özellikler	278
Çözeltilerin Buhar Basınçları.....	278
Ayrımsal Damıtma (Distilasyon)	280
Elektrolit Çözeltiler	282
Donma Noktası Alçalması	282
Kaynama Noktası Yükselmesi.....	285
Osmoz ve Osmotik Basınç	286
Heterojen Karışımlar	288
Süspansiyonlar	288
Kolloitler.....	288
Çözünürlük ve Çevre	288
Değerlendirme Soruları.....	289

10. BÖLÜM ASİTLER VE BAZLAR

(ss: 299-350)

Asitlerin Genel Özellikleri.....	294
Asit ve Bazların Arrhenius Tanımı.....	297
Asit ve Bazların Bronsted-Lowry Tanımı.....	298
Suyun Asit-Baz Özellikleri	301
Asitlerin ve Bazların Kuvveti	302

Asitlik Kuvveti ve Molekül Yapısı	305
İkili Asitlerin Kuvvetleri.....	305
Oksiasitlerin Asitlik Kuvvetleri	306
Lewis Asit ve Bazları	308
Suyun İyon Çarpımı.....	309
pH-Asitlik Ölçüsü	311
Kuvvetli Asit ve Bazların Sulu Çözeltilerinin pH'nın Hesaplanması	312
Zayıf Asit ve Bazlar.....	314
Zayıf Asitler ve Asit İyonlaşma Sabitleri	314
İyonlaşma Yüzdesi.....	316
Zayıf Bazlar ve Baz İyonlaşma Sabitleri.....	319
Kuvvetli ya da Zayıf, Derişik ya da Seyreltik	321
Hidroliz.....	322
Asit-Baz Dengelerinde Ortak İyon Etkisi: Tampon Çözeltiler	324
Tampon Çözeltiler.....	325
Tampon Çözelti Uygulamaları.....	328
Nötrleşme Tepkimeleri ve Titrasyon Eğrileri	328
Asit-Baz Titrasyonları	329
Kuvvetli Asit ve Kuvvetli Baz İçeren Titrasyonlar.....	330
Zayıf Asit ve Kuvvetli Baz İçeren Titrasyonlar	332
Kuvvetli Asit ve Zayıf Baz İçeren Titrasyonlar	334
Asit-Baz İndikatörleri	335
Özel Konu: Asit Yağmurları	337
Değerlendirme Soruları.....	339
Kaynakça.....	345
Değerlendirme Soruları Cevap Anahtarları.....	347

1. BÖLÜM

MADDENİN ÖZELLİKLERİ VE ÖLÇÜMÜ

KİMYA VE AMACI

Doğal ve sosyal çevresi ile sürekli etkileşim içinde olan insanoğlu çevresinde bulunan maddelere karşı ilgi duymuştur. Evrendeki her şey maddenin farklı hallerinden oluşmuştur. Doğal çevremize baktığımızda çevreyi saran bir çok maddelerin farklı formlarda olduklarını görürüz. Fen bilimleri doğadaki varlıkları ve olayları bilimsel yöntemlerle açıklamaya çalışır. Fen bilimlerindeki fizik, kimya, jeoloji, astronomi gibi bilimler cansız doğa ile biyoloji, botanik, zooloji, anatomi v.b. gibi bilimlerde canlı doğa ile uğraşır.

Kimyanın temel konusu madde olup; maddelerin bileşimlerini, maddelerin birbirleriyle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimler sonucunda oluşan yeni maddeleri bilimsel yöntemlerle açıklamaya çalışan bir bilim dalıdır. Fen ve teknoloji alanında insanın hayatını kolaylaştıran birçok yenilikte kimyanın etkisini görmek mümkündür. Bugün giyecek ve yiyecek olarak kullandığımız maddelerin büyük çoğunluğu kimyasal niteliklidir. Vitaminler, proteinler, boyar maddeler, ilaçlar, plastik maddeler, temizlik malzemeleri, piller, süper iletken ve yarı iletken maddeler, hafif kaplama ve ağır endüstriyel ürünler kimyanın bize sunduğu harika maddelerdir. Ayrıca; genetik biliminin açıklanması, çelikten daha dayanıklı fakat çelikten daha hafif polimer maddelerinin yapılması, uzay yakıtı ve biyoyakıt üretimi, daha ucuz ve daha verimli nükleer enerji üretimi, kalp pillerinin yapımı, geniş hafızalı bilgisayar üretimi gibi teknolojik gelişmeler hayatımızı kolaylaştıran Kimya Teknolojisinin ürünleridir. Kimya diğer bilim dallarını da ilgilendirdiğinden merkez bilimi olarak da bilinir. Kimya teknolojisinin gelişmesi insanlara sayısız